

Месеца фебруара, осми дан, богоугодно житије и непорочни живот благочастиве и христољубиве госпође наше, блажене Јелене монахиње.

Оче благослови

Божаствени пут је жесток и оштар, и има тесне и пуне страдања путеве. Они који од овога света желе неизречених и непостижених дарова у небесном пребивању, морају прво оставити овај свет и оно што је у свету, и преочишћеном душом боголепно подвизавати се ка вишњем животу. Такав опасавши се крепошћу вере срдачне и истинитом љубављу ка Господу, подупирући се умном лествицом, узлази на висину врлине, имајући улепшано лице светлије од сунца и чистије од снега, и обучен у хаљину, коме је похвала не од људи, но од Бога. Јер Он је једини Бог богова и Господ над господарима, створитељ свега видљивог и невидљивог створења, неприступна светлост и живот свега, који је утврдио небеса мудрошћу и основао земљу на ничем. О овом пророк јављајући рече: „Речју Господњом утврдише се небеса, и дахом уста Његових сва сила њихова“¹. И опет: „Јер он рече, и бише, он заповеди, и саздаше се“². Свако створење назвао је по вољи свога разума. Хотећи ослободити човечју природу од првог Адамова престопа, узео облик слуге, прикривши телом божанство и без греха постаде уједно Бог и човек. Дошавши у свет ради нашега спасења, показа онима који греше различне начине покајања.

Ко се неће дивити смерности неисказане Твоје славе, Владико, кога не могу небеса сместити и кога анђeosке силе не могу са трепетом гледати? Ти си говорио са грешницима, и становао са митарима и фарисејима. Велика је и неисповедима тајна дивних чудеса Тебе Бога нашега! Милостив си и многи су станови у Тебе. Ко је тај, ко мало потрудивши се верује у Тебе истинитога Бога нашега, и који погреши уздања наде своје? Ако је то блудни, но показавши се опет дође ка Твојој милосрђу. Хананејци, која је рекла: смилуј се на мене, исцелио је кћер^{3а}. Давид је оплакивао себе због два греха, и чуо је речи

пророка: „Господ ти опрости“³. Крвоточивој жени, због вере, од дотицаја краја хаљине Твоје стаде извор крви^{3а}.

Многа су твоја таква човекољубива дела, Владико, којима си, помиловањем нас грешних, засуо ме, но опет она страше душу моју, ако се не кајем као они. Јер знам множину грехова мојих. Но ако хоћеш могу огрезнути у пучини безбројнога твога милосрђа. Разумем, да ћеш имати право када ме будеш судио⁴. Ко је тај који ће ме избавити од Твоје руке? Јер рече један од мудрих: „Страшно је пасти у руке Бога живог“⁵. И апостол Павле слично овој речи каже: „Страшно је очекивање суда, који ће појести све оне који чине неправду“⁶. Јер многи се јавише у сујети овога света, па и силни цареви и управљачи народа. Но и за њих је речено: „Служите му, цареви, са страхом, и радујте му се са трепетом“⁷, и разумите ко је Онај, који одузима душе царевима. Ко је тај од земаљских, који се спасао поуздавши се на множину богатства свога? Или ко се помогао силом снаге своје? А они, који ради Твога светог имена, оставивши земаљско царство, побоше за Тобом добрим пастирем душа наших, такви примише место земаљске и маловремене славе небеску славу, која остаје на векове, и своју душу чисту сачуваше. Јер узевши духовна крила, прелетеше све мреже лукавога. Шта ја кажем овај свет, љубимци моји, у коме су жалост и узбуна, туга и метеж, и то прелази као сенка, и вене као цвет? Јер рече пророк: „Човек је као трава, и дани његови су као цвет пољски“⁸. И опет: „Ја сам земља и пепео“⁹. Блажен је онај који је заволео заповести Твоје, Владико, у којима први који су пре ходили и обећано им кроз Тебе добише и награду примише, као што се и у данашњем времену многи од последњег рода јавише, идући по заповестима Твојим и све врлине окончаше Тобом. Пророци и мученици пролише крв (мучени) од безаконика и поднеше толика различна страдања, и добар дар себи стекоше. А други место проливања крви и мука, топлим сузама и многим врлинама распеше тело своје, чиме је могуће Теби угодити. Такви се прославише и на виси-

нама се прослављају анђелским хвалама и опевају се са похвалом. А и ми грешни треба да их сматрамо блаженима, као Твоје истините угоднике.

После овога почињемо у Господу житије блажене и христољубиве Јелене, но молим вас љубимци, обратите вашу пажњу ради пажљивог слушања. Мисао мога слабога разума присиљава ме да овако кажем: „Светлост праведних увек се светли“¹⁰, а успомена њихова бива са похвалом. Њиховим животом просветише се све земље благоверних народа и име Бога нашега слави се на векове. Јер Он прославља оне који Га славе, а и ми исповедајући њихова похвална житија, молимо се Богу, да успомену њихову покаже светлијом у ваше дане. Пре свега треба да славимо Бога који се ваплотио ради нас, који је ради нашега спасења све претрпео. Јер пророци Њега проповедајући веселаху се, а мученици умирући Њега исповедаху, а богољубиви људи живећи у сујети света овога, неки од њих ради вере у Бога сами себе распеше страдањима и крепким подвизима, и одрекоше се света, да стекну јединога Христа. Ради толиког трпљења њихова добише венац победе против ђавола. Почети исповедања су многи. Добро и тачно треба да изнесемо житије блажене Јелене о њеном уздржавању и подвигу. Светим молитвама вашим изострен, ја, грешни Данило, саставих напред писана житија благоверних краљева српске земље, што је видљиво пред лицем нашег христољубља, и о овоме потрудићу се и све ћу казати по истини, као што ми објавише сведоци живота ове блажене Јелене пре мене, а колико и ја очима мојима видех, истинито ћу исповедити.

Ова благочастива и христољубива блажена Јелена била је од племена фрушкога, кћи славних родитеља, који су били у великом богатству и слави. Њу снабде добри и најмилосрднији Бог од њезине младости, унапред знајући све будуће. Ова благочастива би дана од својих родитеља да буде жена великом краљу Урошу. Са њиме проводећи живот славно и дивно,

имали су и деце, и пошто се такво дело догодило мужу њезину од сина свога Стефана краља, као што смо указали у напред писаном, и после смрти мужа њезина примивши од сина свога достојни део државе земаља многих, сетивши се младосних грехова својих и дошавши у велико покајање, умртвљује мисли телесне, и храни свој ум благодаћу божаственога разума, као што је речено у Премудрости Соломоновој: „Ризнице царске испуниће се златом, а умови истинитих подвижника испуниће се богатим разумом“¹¹.

Ова блажена несмућеном душом и кротким срцем истините вере приноси Богу молитву, који једини испитује срца и утробе. Живећи на земљи том непрестаном својом молитвом види небесне ствари, и целим својим умом брине се како ће угодити Господу¹², овако говорећи: „Боже добри и најмилосрднији Господе, који си вечан, који требаш спасење људи, који кажеш у своме светоме еванђељу: „Не дођох да призовем праведнике но грешнике на покајање“¹³. Брз у милости и богат у милосрђима, који каже: „Када обративши се к мени уздахнеш, тада се спасаваш“¹⁴. И тиме нам даде слику спасења да се обраћамо Теби. Ако се када уплетосмо у гресима и ако будемо уловљени вратом, и опет будући у таквој скрби поменуемо свето име Твоје, уздамо се у Твоју неисказану милост. А мене Владико грешну и недостојну рабу своју не презри, да се не порадује непријатељ мој због мене¹⁵, јер знам да си близу скрушених срцем и спасаваш смерне духом¹⁶. Зато треба да се прво бојим Твога светог имена и да у свему чиним вољу Твоју, по Богооцу Давиду: „Почетак премудрости је страх Божји“¹⁷. Господе, наведи ме на Твој пут, и поћи ћу у истини Твојој^{17а}. Дај ми извор суза, да омијем моје душевне нечистоте. Ако се трудимо да сабирамо земаљско благо, која нам је корист од тога? Све то слично сенци пролази, и као снови онога који устаје. Веома је корисно за нас који смо познали пут побожности, Тебе истинитог живота, да све наше имање расточимо по Твојој заповести. Јер рече: „Расточи и дај убогим“¹⁸. Ово учинивши, без сваке жалости и без хаљине узићи ћемо на стадиј (стазе) врлине, знајући

да ћемо имати добро имање на небесима, које остаје. Речено је у св. еванђељу: „где рђа не једе, и крадљивци не поткопавају ни краду“¹⁹. Јер ако и цео свет стечемо, а душу своју оштетимо, какву ћемо измену дати за душу²⁰? Зато божаствени Павле каже говорећи: „Имајући храну и одело, овим се задовољимо. Они који хоће да се богате, падају у разне напасти и скрби“²¹.

Говорећи ове речи блажена Јелена, подвизава се добрим подвигом, украшавајући се сваким добрим делима, и освећујући се у сваком добром животу уздржљивошћу изнад природе. Овака је била нарав ове блажене: оштра речју, а блага по природи, непорочна животом, у заповедању кротка, да обрати доброразумним речима, да теши нелицемерно и безлобно, а колика је свесрдачна њезина смелост к Богу, просто казати била је украшена сваком врлином. Опевану и всехвалну благодат имабаше, коју је примила просвећењем св. Духа, познавајући све књиге, била је готова да одговори свакоме ко је пита. Њена реч била је растворена сољу, и не нађе се у њој лицемерност, као што је има у неких, да некога поштује, а другога да презире. Великога и малог, богата и ништа, праведника и грешника, болна и здрава, свакога од њих једнако је поштовала и свакоме дужну част одавала, сећајући се у своме уму онога грознога и страшнога дана, када ће заповедити анђелима својима да разлуче грешнике од праведника, разлучујући грешнике, једне у крајњу таму, спремљену ђаволу и његовим анђелима²², а друге у огањ вечни, трећи ће бити послани међу црве који не спавају, а четврти биће предани грози. Овако помишљајући блажена и умиливши се са сузама пред Господом, говораше: „Оплакуј себе, душо, због толиких зала која си ти учинила, јер где су сузе, ту је и Божја милост. Јер знам блудницу да због топлих суза прими опроштај многих грехова. Врховни апостол Петар, због једнога часа горких суза, био је не само проштен греха и одрицања, но доби и кључеве царства небеснога^{22а}. Цар Језекија због мало суза доби да живи петнаест година^{22б}. Ово чинећи, исти ток сврши.

Мало времена иза смрти свога мужа, Бог богат у милости, због неисказане доброте увек бринући се за род људски и хотећи свакога упутити у покајање, тако није превидео ни молбе ни толикога подвига ове блажене, и после овога павши у велику болест, поче веома боловати и умиливши се пред Господом љубављу срдачне вере, убојавши се дана смртнога разлучења, поче се молити Господу, горко плачући и говорећи: „Ево видим, Владико мој, Спасе Христе, да приспе конач души мојој и сада ме чека други век, и ево сам као неплодна смоква посечена љутом и страшном смрћу. Но знам Те као доброга Бога, који се више радује због једног грешника који се каје, него због деведесет и девет праведника²³, који не требају покајања. Но молим Те, Владико, не погуби мене у овом времену са мојим гресима“. И ова блажена презревши све красно видљиво овога света, жели невидљиво, тога самога невидљивог као гледајући, и усрдно трпи анђелски живот, свагда умом пустиње гонећи и причешћујући се Богу у великом ћутању.

По оваквом дару колико је примила од Господа, много година проведе живећи у овом веку, љубећи ниште, и дајући милостињу странима, одевајући наге, и уводећи у дом бескућнике. Многострадални Јов рече говорећи: „Ја бејах отац немоћнима и око слепима, нога хромима“²⁴. Тако и ова блажена чинише, мучећи тело своје постом, хранећи гладне, јер није то пост када човек сам пости, а презре гладнога; јер ко пости и не да гладноме хлеба, узалуд му је пост. Колика је, о љубимци, радост онима који се држе савршенога поста. Јер Боговидац Мојсије постивши добио је таблице закона. Такође и Тесвићанин Илија постивши би узет огњеним колима на небеса^{24a}. А она три младића, које не искуси јарост зверова и чија се огњем пламена пећ претвори у хладноћу^{24b}, зар није то све пост учинио? Ниневићани постивши три дана, спасоше град са много становника^{24c}. Многи постом превазиђоше човечју природу и удостојише се да говоре са анђелима. А шта ја спомињем Мојсија, Илију, па чак и Данила? Сама

бесконачна светлост и хранитељ свега створења Христос, који зна да нахрани пет тисућа са пет хлебова у пустињи^{24d}, и Он сам је постио 40 дана, показујући нам начин поста, победу против ђавола^{24e}. И ова христољубива хвалећи се говараше о овом: „О посно величество, подобје анђелско, и монашка похвало, апостолска проповеди, која узводиш људе на небо и увршћујеш у зборове мученика“.

И ово чинећи блажена, никада није остављала милостиње, но је увек имала раширену руку своју за давање ништима, хромим и слепим, сећајући се речи Владике коју рече у светом еванђељу: „Милостиње хоћу, а не жртве“²⁵. И опет: „Стран бејах и уведосте ме, наг, и оденусте ме, болан и у тамници, и дођосте ка мени“²⁶. Таквима даваше ова блажена одело и храну. Скрбнима била је састрадање и увређенима избављење. Све мисли младосног разума згазивши, отворивши своја богохвална уста, вапијаше ка Господу, са речима Давида: „Не помени, греха моје младости и мога незнања“²⁷, јер сам у безаконјима зачета, и у гресима роди ме мати моја²⁸, јер су многа безаконја моја пред Тобом, Господе, но учини са мном знамење на добро²⁹. Ево ја грешница призивам Твоје свето име. Ти који си нас искупио драгоценом својом крвљу, и знаменовао нас заруком Твога светог Духа да наступимо на сваку непријатељску силу, узведи ме која лежи у страстима као Левију и митару^{29a}, и оживи ме умртвљену гресима, као удовичина сина. Ево исповедам моја безаконја против себе, и Ти си милостив да очистиш грехе моје“. Тако је ваистину и чинила, и колико је могла сећала се својих грехова од младости, и писала их је, и колико је имала духовне оце у светом граду Јерусалиму, на Синају и Рајту и у Светој Гори Атонској, јер тамо одоше многи њезини дарови, које не могу исказати, јер све имање тамо источивши, до смрти непрестано шиљаше часне и достоверне и великоимените монахе своје. Ови су носили списак њезиних грехова, и отуда су опет доносили писане заповести, које су на корист њезине душе. И њима даваше изабране дарове и писма слатких и смиренних речи својих, у којима је овако говорила: „Господо

моја и оци, сетите се да сте ви силни у имену Господњем, и зато сте дужни да носите наше немоћи. Јер ево ми који смо у сујети овога сујетнога света, ако и хоћемо да духом живимо, колико је угодно Господу, то не можемо да постигнемо. Јер сав овај свет лежи у злу³⁰, као што рече божаствена реч. Јер ако се душа не остави светских брига, то не може ни Бога истинито волети, ни ђавола достојно мрзети. Пошто је наш ум обузет метежом животних похота, као што се лаба на морској пучини љуља од морских таласа, тако и ја грешна љуто тонем у гресима мојима. Но молите Господа за мене недостојну, не бих ли како Богу угодним вашим молитвама постала достојна да примим такав дар од Христа, да доспем у богоугодна места“.

А ови блажени оци доброразумним речима поучаваху ову христољубиву, састављајући речи божанских списа, и ове слаху њој и овако говорећи: „Богољубиво чедо наше поверено нам у Господу, ево примивши кротке и богоразумне речи твојих писама, насладисмо се. Ако хоћеш, можеш земаљским царством искупити небесно, и узићи ка небесноме цару веселим ногама. Знаш град наш, у коме ћемо живети. Зашто да у туђем спремамо села и здања и сујетне станове? Ако ове спремамо у овом веку, то је у туђем граду познато, и нека никако не чека да се врати у свој т.ј. у вишњи Јерусалим. Достојно ти је, христољубива да се сетиш речи апостола Павла, који каже: „Наш је живот на небесима, оданде чекамо нашега Спаситеља Христа“³¹. И опет: „Бивајте слични Богу, и као чеда вазљубљена ходите у љубави, као што и Христос заволи вас, јер се нарекосте синови Вишњега“³². Постиди се у садашњем веку Онога који те је тако заволео, да се не постидиш у доласку Његова јављања. Служи Му са страхом као Владици по природи. Радуј Му се са трепетом као цару по благодати. Сила је царство небесно и они који се са силом труде у њега чистим срцима са смелошћу, такви га грабе³³. Венац победе исплетен од руке Сведржитеља, дарује се онима који су претрпели зло, као добрим војницима Христа Бога, који су примили беде и скрби и на-

пасти, који су заборавили природу и презрели смрт, да стеку царство небесно. Не постизава се царство небесно ни речима, ни лепотом, ни родом, ни јачином, ни годинама, но силом вере.

Ове речи, које ти шаљемо христољубива, ако сачуваш и примиш у свој ум љубављу истините вере срца твога, а уз то не одлучуј се љубави према странцима, не одступи од истине, гони мир и правду са свима који призивају име Господње. Све ово што си чула сачувај, и неће наићи на тебе искушење лукавога. Ако и наиђе, не похули, но благодари Господа говорећи: За све што ме је снашло „нека буде благословено име Господње на векове“³⁴. Не дај безумља уснама својима Господу“.

И ова блажена Јелена у сласт примаше све речи и поуке отаца ових, и красећи се, радоваше се говорећи речи Богооца Давида: „Колико су слатке речи ових поука грлу моме, и више од меда устима мојима“³⁵. Утврђујући у овом свој ум, трудила се је да искушану постави себе пред Господом, као непотидна раденика, трудећи се да пређе из ропства у слободу и наследи добру земљу, коју је обећао Господ онима који Га љубе и да са брижљивошћу једе тајну пасху, говорећи: „Како су мили станове Твоји, Господе сила! Душа моја жели у дворе твоје“³⁶. „Блажен је онај кога си Ти изабрао, и примио и настанио у дворима Твојима“³⁷. Не престајем говорити богоугодна дела ове блажене, њена страдања и трпљења, молбе и молитве и ноћна стојања, црквене уставе, којима се Бог слави.

Све ово сабираше блажена подвизавајући се добрим подвигом и непрестано бринући се дан и ноћ, како ће угодити Господу, а трудила се о томе, како ће давати милостиње у божаствене храмове, и све што је на потребу, стављајући божаствене књиге у своје дому, а исто тако и свештене сасуде, златне и сребрне, украшене бисером и скупоценим камењем, изабране одежде јерејима и сваке црквене правде, што је на потребу. Ово даваше непрестано веселећи се у Господу, и такве дарове приносећи од земаљског живота свога Ономе, у чијим су рукама све небројене ризнице, овако говорећи:

„Узвеселићу се и обрадоваћу се са Тебе, као на-
шавши корист многу“. И опет: „Узвесели душу рабе
твоје³⁸, и обрадова се језик мој“³⁹. Јер весеље пра-
ведника, које је на онима који љубе Бога, тако их
присиљава, по Давиду говорећи: „Ходите, обрадујмо
се Господу и насладимо се због имена Његова“⁴⁰. Јер
речено је у причи Соломоновој: „Једи, рече, мед,
сине, јер добар је сат, да се наслади грло твоје“⁴¹.
Он рече говорећи: „За весеље не пријања скрб, од
лика праведних одбеже печал и уздах“⁴². И опет:
„Очи које гледају добро, веселе срце“⁴³.

Ова блажена Јелена распињући тело своје то-
ликом љубављу вере, којом је могуће угодити Гос-
поду, не само да се бринула за једину душу своју,
но и удовицама и сиротима и ништима и свима који
требају, богатство земаљског царства свога неште-
димце раздаваше, да су се сви око ње дивили так-
вој врлини и богољубљу њезину. И није само овим
била задовољна, но овоме додаде још и другу вр-
лину. Заповеди у целој својој области сабирати кће-
ри сиротих родитеља, и њих хранећи у своме дому,
обучаваше сваком добром реду и ручном раду, који
приличи за женски пол. А када су одрасле, удаваше
их за мужеве да иду у своје куће, обдарујући их
сваким богатством, а на место њих узимала је друге
девојке као и прве. И тако увек усрдно чинећи
ишла је за Оним јединим, који ради нас претрпе-
вољно распеће, и будући богат осиромашив вољно
да нас обогати божанством, молећи се са сузама
топло и говорећи:

„Добри даваоче светлости Христе, просветитељу
оних који су помрачени грехом и обратитељу пре-
варених, бесконачно слово, просвети и очисти мене
грешну и страстима омрачену и сву поцрнелу, да
не осудиш мене у дан страшнога Ти доласка у нај-
нижим крајевима земље. Ево мртва сам пре моје
смрти, и пре бесконачне муке сама себе мучим оча-
јањем својим. Која ће ме реч избавити у дан страш-
нога Твога доласка, не имајући да Ти принесем до-
бра дела? Но „пошаљи светлост Твоју и истину
Твоју“⁴⁴ и просвети ми очи срца, да гледам љу-

бављу срца Твоје красоте. И ка овоме додајем и
молим Ти се: колико је деце утробе моје, који су
моји синови и слуге Твоје, и синови робинје Твоје,
и за њих молим Те, Владико Господе, утврди их
у страху од Тебе, да се боје Твога светог имена,
и да у свему чине Твоју вољу.“

О љубави срдачна, о болести материнска, види
како се моли за синове своје, управљајући ка Госпо-
ду молбу за њихова сагрешења, поставши слична
праведном оном мужу Јову, који узношаше жртву
за своје синове^{44а} молећи се ка Господу и говорећи
у своме уму: „Да ли ће заборавити синови моји за-
кон Господњи у својој младости“. Два сина њезина
беху у тим данима, крепка, и самодржавна краља
у своме отачаству, у српској земљи, држећи многи
страни народ, наиме благочастиви краљ Стефан зва-
ни Драгутин и брат његов краљ Стефан Урош звани
Милутин. За њих се мољаше ка Господу да се не
ухвате у мрежу греховну, и сама поучавајући их бо-
горазумним речима, говораше:

„Децо моја љубима у Господу, вама говорим, а
ви слушајте разумно речи моје, и не одбаците поу-
ке ваше матере; сећајте се да сте пород и васпитање
хришћанске вере и народа благовернога, од млади-
сти ваше вођени и крепљени Духом светим, никада
не бојећи се од противљења иноплемених народа
који вам чине насиље, него крсним знаком ограби-
вани такове победисте и низложисте, пошто је Бог
због свога великога човекољубља утврдио ваш пре-
сто да непоколебљиво владате у своме отачаству.
Зато за сва добра, која вам учини, дужни сте да
Му служите преподобијем и правдом у све дане ва-
шега живота, да и ја грешна, гледајући ваше добро
исправљање, проводим свој живот у весељу срца ра-
дујући се душом.“

Јер доћи ће велики дан Господњи, у који ћемо
се сви наћи пред престолом бесмртнога владике Хри-
ста, дајући одговор за учињена зла, мала и велика.
Која ће човечја природа сатрпети долазак Његов,

чији долазак предвиђајући, пророк Данило говорише: „Ја видех где се престоли поставише и Стари данима седе, и књиге се отворише. И ово посматрајући са трепетом говорише, и власи главе моје сметаше се“⁴⁵. И Богоотац пророк Давид такође предвиде долазак његов и Духом светим прозре, и говорише: „Земља се убоја и умуча, када ће Бог васкрснути на суд“⁴⁶.

Зато и ја вама говорим, вазљубљена моја децо, брините се о оном, што је од користи душама вашим. Можете, осим ако нећете. Прародитељи ваши изнесе пред Бога добра дела и подвиге, држећи земаљско царство, и у њему богоугодно живећи, управљајући смислено и разумно својим имањем, делећи дарове божаственим црквама, милостињу ништима и странима, и тако чинећи, набоше себи Господа милостива и удостојише се да на висинама живе са анђелима, бесконачно блаженство примивши од Господа, а имена своја написах у књиге живота, а њихове молитве од Бога примљене утврђују ваше домове. Достојно је да и ви ревнујете њихову животу, да се и ви не лишите вечних добара у Господу.

А ви љубављу срца држите се сами, имајући једномислену вољу у телу, по пророку који хвали братску љубав и говори: „Колико је добро и красно, да браћа живе заједно“⁴⁷. И васељенски учитељ Павле апостол каже: „Плод духовни је љубав“⁴⁸ и опет: братољубље не заборавите^{48а}. А Син Громов: „Ако ко каже: Бога љубим, а брата свога мрзи, лаж је, и његова је вера сујетна“⁴⁹. Ради тога јављам вам ове речи, да останете у љубави. „Јер који остаје у љубави, у Богу, остаје“⁵⁰. Јер каже прича: „Као што рој пчела ради медни сат, тако и љубав братска царство небеско“. Брат који се дели од брата љубављу, такав је сличан птици која је излетела из свога гнезда и која лети на друга места, коју лако може уловити сваки птичар и ловац. А брат кога брат помаже јесте као тврд и висок град. „Боље је два него један, а једном је тешко“⁵¹.

А синови блажене госпође Јелене у сласт и са страхом примаху речи и поуке своје блажене матери Јелене, повинујући јој се са сваком радошћу.

Тако блажена Јелена чинећи, никако се не умори нити измени своју нарав добрих дела, како је навикла. Од суботе до суботе масла крстећи рукама многих јереја, и у те дане довољно милостиње дајући свакоме који је требао, насићујући гладне утробе, и одевајући наге, а болнима и странима и који нису имали где главе потклонити, беше ова блажена тврди покров и неборима кула. Сама је предњачила и служаше им са побожношћу, а када је то чинила, увек је топлим сузама квасила лице своје и болом срдачне љубави горко оплакујући себе говорише:

„Јаој мени грешној, како погубих време кајања и не знам шта да чиним. Тешко мени, јер задремавши тешким сном, угасих светилник душе своје, јер не знам када ће доћи глас Господњи који каже: „Ево жених⁵², ево се дворана (свадебна) отвара, и жених Христос зове говорећи: Приђите благословени Оца мога“⁵³. Овај слатки глас слушајући они који су Богу послужили у овом сујетном животу, са радошћу ће се пожурити у живот вечни. А шта ћу ја јадна учинити? Где ли ћу сакрити множину својих грехова? Стазу спасења не налазим нигде. Но Ти цару векова, бесмртни Господе, који хоћеш да се сви спасу, даруј и мени недостојној начин да се пре смрти Теби покајем. Мени је довољно ако и два дана будем робинја Теби Владици моме Христу, и дух свој предам, а да не (будем) робинја бесовима и греху. Јер ево сунце излази на тврди своје, хотећи осветлити сву васељену, а ја грешна не чекам да те видим где залазиш, јер боље би ми било да се нисам ни родила. Свако дисање и свако створење слави Те, Господе, а ја једина заборавих да славим Твоје име. Шта да чиним? Но обраћам се и молим се: „Не одврати лица твога од мене“⁵⁴ и не затвори ми срце човекољубља Твога, да се и до последњег даха свога клањам и прослављам свето и великолепно име Твоје“.

Када је после овога прошло неко време, паде богоугодна мисао на срце ове блажене Јелене, и сетивши се говорила је: „Ево видим својим очима божаствене цркве и свете манастире, што подигоше христољубиви мужеви од основа ради славослова Божјега, а себи на вечан спомен. Зато треба и ја да се бринем, да и ја уз помоћ Божју подигнем храм у име пресвете Богоматере, не би ли ми Она била молитвена заступница у дан судњи“.

И тако ставши на молитву, поче се молити са топлим сузама говорећи: „О пресвета моја владицице Госпођо Богородице, погледај на смиреност моју и обаспи милосрђем моју немоћ. Јер ево усубујем се јадна на топло Твоје заступство, уздајући се на неисказану милост Твоју, и молим се: даруј ми са смелошћу и љубављу вере чиста срца, да у Господу почнем и свршим храм у име Твоје свето, у коме ће се прослављати име сина Твога и Бога мога, и Твоје, моја Госпођо, заједно“.

И тако поче зидати цркву у име пресвете Богородице празник Благовешћења, на месту званом Градац. Сама подвизавајући се, не имајући покоја ни дању ни ноћу, како би само са успехом могла свршити такво дело, које је почела, говораше:

„Стрпљиво чекам да примим вечну утеху, имајући Тебе опевану као тврдо и сигурно сидро. Јер ти знаш сву моју жељу, и љубав срца мога од Тебе се не сакри. Јер ако Ти нећеш да се ово сврши, ми се сви узалуд трудимо зидајући, као што рече апостол: „Нисмо кадри ништа смислити сами, но помоћ наша је од Бога“^{54a}. Заповедила је да се сакупе сви народи њезине државе, и када је то учинила, изабрала је од њих најбоље уметнике, хотећи да подигну предивно уздизање тога храма, многу злато нештедице дајући свима радницима, да нико од њих не буде увређен насиљем, или да ко негодује, као мудри и разумни стројитељ. Ова блажена даваше им храну у згодно време, умирући срдачном љубављу, и кајањем умиливши се, јер благодат Божја беше она, која је говорила њезиним устима. Јер пророк рече: „Позваше праведни и Господ их услиша“⁵⁵. А апостол

каже: „И настанићу се у њих, и бићу им Бог, а они ће ми бити синови и кћери“⁵⁶.

Ова блажена, сетивши се и опоменувши се својих дела, сузе горке капљући из њених очију недра њезина испуњаваху, и уздахнувши говораше:

„Ох осуда савести моје и очајање грехова мојих веома смућују душу моју, а немам никакве наде на спасење. Јер у гресима упропастих душу своју и у нечистоти безакоња удавих свој ум и у дубини глиба огрезе тело моје, и нема ми уздизања. Но слушај списе светих књига, како нас обраћају на покајање и говоре: „Сваки који пада у очајање, рече, веома бива роб сотони“^{56a}. Јер јаче је Твоје човекољубље од множине безакоња људских. Божаствени Павле каже: „где се умножи грех, преизобилује благодат“⁵⁷. Но шта да чиним ја грешна, пуна стида? Јер покри срамота лице моје и тесно ми је одасвуд. Јаој мени, одакле ћу почети оплакивати своја љута безакоња, која се не могу лако исповедити? Због чега прво да заплачем? Због чега да застењем и због чега да заридам? Због множине грехова или због одлучења од Бога? Помисли душо, шта ће те срести после изласка твога од тела! Ево ти се спремају разне муке, анђели љути и немилостиви хоће да те ухвате. Пожурни сада и узазови ка Господу Богу говорећи: „Ја сам земља и пепео“⁵⁸, „дрв, а не човек“⁵⁹. Молим Те доброга, не презри мене, „но пази на моју помоћ“⁶⁰, Господе Боже спасења мога⁶¹, даруј ми време обраћења, који дајеш милост ономе који Те моли“.

И умним очима гледајући колико Дух свети помагаше да се овај храм брзо сврши, госпођа ова моја подвизаваше се весељем душе, бринући се о овом светом храму, ако би га могла брзо свршити у своме животу. И када гледаше како се дижу стене тога св. храма, у весељу срца красоваше се, говорећи:

„Утврђење оних који се у Тебе уздају, Господе, утврђуј ову цркву Твоју^{61a}. А и Ти, Госпођо Богородице, заручнице мога живота, овај храм, посвећен Твојем светоме имену, сједини га ка светим саборним и апостолским црквама. А онима који ће бити у њему, подај добру веру и чистоту и целомудрену

мисао, заустављајући љуте невоље које иду против њих и савете противних што се уздижу на овај свети храм Твој, сруши такве моћном снагом силе Твоје, а мир и тишину даруј стаду твоме, чувајући благоверне краљеве српске земље, јер и они сву своју наду на Тебе положише. И војнике њихове сачувај под закриљем крила твојих. Силу иноплемених народа, који се хвале против државе њихова отачаства, у љубави имајући смелост ка своме Сину и имајући Га свагда послушљива за материнске Твоје молитве, таковима учини да се врате смирени и посрамљени. Народ њихове државе сачувај неповређен, пунећи клети њихове сваким добрим плодом и уразумљујући их да им служе нелицемерном правдом, да се свима заједно слави Христос Бог наш и пресвето Твоје име“.

А када је помоћу Божјом свршен овај храм Пресвете, као што се какав добар војник, који се прослави у победи и угодно послужи цару, радује примивши многе и драгоцене дарове из његове руке, тако се и ова христољубива веселаше свршивши овако дело, и говораше: „Слава ономе који ме је удостојио да свршим овако дело“. И са зборовима свештених јереја који су се помолили за утврђење цркве, и пошто је било свеноћно стојање и велико славословље, све подобне божаствене песме на похвалу Богородице празнику Благовештења њезина, тако и ујутро празновавши и свршивши свету литургију, осветише цркву, утврдивши је молитвама на вечно и непоколебљиво пребивање, духовно и телесно утешивши све оне који су дошли на ово празновање, а раздаде тога дана и многе милостиње.

Утврдивши црквени устав, сакупивши изабране монахе, заповеди им да ту пребивају, установивши им законско издржавање, које држе непромењено и до сада, такође и целом црквеном клиру, као што у тај дан установи блажена, а и најчаснији игумани који управљају њезиним домом, тако чине бојећи се Бога и заповести Божје.

И сада за живота свога испуни овај дом пресвете сваким изобиљем, наиме божаственим књигама и

свештеним сасудима златним и сребрним, украшеним драгоценим камењем и другим лепотама. Иконе оковане златом пуне моштију светих, златоткане завесе, и друге црквене потребе дарова, да се не може исказати. Укратко речено: сав живот свој и неисказано богатство славе свога земаљског царства ту дарова. Приходе и села многа изабрана приложи том светом месту, утврдивши хрисовуље са својим потписом, у којима су набројани сви њезини прилози и све што је на потребу храму Пресвете, све даде говорећи: „Ти сама, о пресвета моја Владичице, испуни овај Твој свети дом сваким изобиљем.“

Ту постави власти и начелнике ђаконе, који ће управљати имањем, и њих богоразумним речима и тихим поукама поучаваше, говорећи: „Браћо и оци и чеда вазљубљена, приђите и послушајте мене и страху Господњу научићу вас“⁶². Треба прво да се Бога бојите и Њему да угодно чините, одбацујући далеко од себе лукава и мрска дела. Јер Богоотац пророк Давид рече: „Не ревнуј онима који чине зло, не завиди онима који чине безакоње“⁶³. Исти обличавајући такве рече: „Задржаше гордост, и оденуше се неправдом и својом нечистотом, и зато скончаше и погибоше због свога безакоња“^{63a}, и мољаше Господа за њихову погибао, говорећи: „Подигни руке Твоје на гордост њихову до краја, да се постиде и посраме и погину, јер без правде безаконоваше. И као што се „Господ гордима противи, тако смиренима даје благодат“⁶⁴.

А ви чеда моја вазљубљена, сетите се да сте земља и пепео, зато не будите величави, јер књиге сведоче говорећи: „Није створена човеком гордост“^{64a}. Пророк Исаија: „Не дај величања души твојој, и нећеш видети страшно привиђење“^{64b}, јер душа охолога остављена је од Бога. Вама говорим о овом: све богатство овога дома Пресвете, што управљају ваше руке, треба да нештедимице дајете од овога у руке ништих, јер рече: „Онај који чини милостињу ништем, Богу позајмљује“⁶⁵. Оно што се таквима даје и једном од таквих, Бог, богат у милости вратиће стоструко опет на своје место. Нека не буде да се ви насито јелом храните или опијате, а ништи и стра-

ни и маломоћни да гладују, да место смрти од љуте глади скончавају. Сетите се оних Израилђана, на које дође гнев и погибао, јер рече: „Седоше људи јести и пити, и стадоше играти, и у том разгневише Бога, и падоше једнога дана двадесет и три тисуће“⁶⁶. Да, и ви се убојте такве осуде и блудни молит се да не паднете у напаст⁶⁷, не отежавајући се тешким сном, јер рече: „Не засни, да будеш поруган, изгубивши време добре наде“^{67a}, као и Сампсон седмороплетене плетенице косе главе своје. Покоравајте се учењу божаствених књига и поукама, и са радошћу испуњујте законске уставе црквеног предања, да стечете савршену награду. И устављајте језик ваш од клетве, устављајте и усне ваше од преваре. Јер рече: „Потребиће Господ све усне варљиве и језик веле-речив“⁶⁸. Зато не заборављајте поука речи мојих, да вам добро буде. А мир Божји, који превазилази сваки човечји ум, нека вас утврди у љубави Божјој, да једним устима и једним срцем славите пресвету Тројицу, Оца и Сина и светог Духа.“

И ове речи блажене, примише деца њезина рођена Духом светим, васпитана у доброј вери поуком ове христољубиве.

Ова госпођа моја блажена Јелена, провођаше живот целомудрено, и ово су њезини трудови и подвизи и богоугодна дела. Ако кога треба именовати, чији живот превазиђе човечје умове, то је достојно тебе. Трдове твоје и бодра подвизања расплодила си на стотину и била си од Господа даровани светилник отачаству своме, сијајући многосветлим чудима. Но које хвале можемо Ти принети од слабога смисла нашега? Јер Ти си, блажена, анђелским хвалама прослављена. Од којих ли цветова лепо украшених и мирисних, саставивши венац, да венчамо свечасну главу Твоју, коју је увезала десница Владичња неувелим венцем? Које ли дарове да ти принесемо ми? Јер ти примивши дар светог Духа, срушила си нападај лукавога и сачувала си твоје тело неповређено. Ти блажена обукавши се у хаљину изаткану са висина, коју ћу назвати тихост и незлобивост срца твога, и имаш свагда благодат од Господа, и наслађиваш се њоме на векове.

А шта да покушам ја грешни, који се трудим да појединце исповедим неисповедима богоугодна дела ове блажене великоимените госпође? Но Ти, Владико свију Господе, који си послао пресветога свога Духа који крепи ову твоју рабу, Његовом трпсијатељном благодаћу просвети мој ум, ујасни ми и језик, да могу самисаоно и разумно окончати житије ове блажене моје госпође.

После ових дела, када је прошло неко време, ова христољубива Јелена паде у љуту болест и поче боловати напрасном болешћу. И била је у великом страху и ужасу, и сетивши се у своме уму, паде ничице на земљу и лежаће као мртва, са великом тугом бола плачући говораше:

„О љуто је мени грешној! Јер умирем са гресима мојима и ваздушна митарства чекају ме; одмах ћу бити од њих истраживана. Но удостоји ме, Господе, недостојну рабу Твоју да примим подобије монашкога образа, ако и нисам достојна. Но Ти, добри, буди милосрдан мени грешној, да будем достојна да се прибројим у збор оних, који су Ти угодили.“

И Бог добри, који испуњује сваку молбу оних који га се боје, не презре ни молитве ове рабе своје, који је сам рекао у својем светом еванђељу, говорећи: „Сваки који моли примиће, и који иште наћи ће“⁶⁹, а и пророк каже: „Господ је близу оних који су скрушени срцем, и спашће смерне духом“⁷⁰. И „близу је Господ свију који Га призивају са истином, и чува Господ све оне који Га љубе“⁷¹. Ваистину се дарова љубав Божја овој блаженој, и Господ испуни све молбе њезине.

Призвавши христољубива једнога монаха својих, најчаснијег старца по имену Јова, и из његове руке прими монашки образ у цркви светог Николе, у славном граду Скадру. И у том великом анђелском образу би названа монахиња Јелена, и разгарајући се таквом љубављу вере у Господу, подлагаше врат

свој под добар лаки јарам Христов, тихо живећи у сваком монашком исправљању, не кушајући ни дању ни ноћу у сласт сна, нити дајући мира телу своме. Непрестано шиљући својим устима неумучну песму једином Богу сакрушеним срцем и смерним духом, брзо текући, да би могла избећи од животног немира, до краја заборавивши земаљско и оставивши пропадљиво праха, и на висинама утврђује свој ум.

Још на земљи живећи, унапред види где јој се спремају небеске обитељи. Ако њено тело у дубокој старости и изнеможе, но дух њезин се крепко подвизаваше. Мада њезини листови (коленице) утрубе ни ослабише, ипак обичај за добра дела даваше им снаге. Јер гледајући на наплату за своје трудове, подвизаваху се на боље течение ка Богу.

Оном љубављу умираше по имену Господа свога, којом ученици видећи Њега где се узноси са земље, плачући говораху:

„О Владико не остави нас сиротих“, и оном љубављу, која се усели у патријарха Аврама, који љубећи госте прими анђеле у својој старости^{71a}, оном љубављу, коју је имао праведни Авељ када Богу приношаше непорочну жртву^{71b}; оном љубављу, којом мученици, утврђујући се по имену Његову и не бојећи се претње мучитеља, говораху: „Ако се подигну и сва земаљска царства, не могу нас разлучити од љубави Христове“^{71c}.

Ова блажена проводише много време, никако не остављаше своје добро исправљање које беше навикла, говорећи у своме уму:

„Ево време покајања и дан спасења; пази, душо, да ти ђаво не ослаби ум, јер мало времена боривши се са њиме, победићеш, побећи ће од тебе, не устраши се његове забуне ни замке, јер је немоћан да стоји пред лицем оних који се боје Господа и имена Господња. Јер ево мало ћемо поживети у сујети овога света, пошто долази глас у уши моје, који чујем да овако зове говорећи: „О душо окајана, о душо грехољубива, ево се сврши живот твој у овом веку и поћи ћеш међу друге људе. Јер ево остављаш маловремену красоту, где си чекала да се

на векове нахраниш. Јер ево приступише и рекоше: Зову те, устај и не касни; но прени се, о душо, бринући се, и у један час повичи у покајању: Сведржитељу, слово Очево, самосавршени Исусе Христе, због многога милосрђа не презри мене рабе Твоје, који си своје пречисто тело упалио као и свећу на живоносном Твоме крсту, хотећи да нађеш изгубљену драхму^{71a} и не трпећи да гледаш род наш поробљен љутом владару света. Примиио си вољну смрт, слободан будући међу мртвима, и био си положен у гроб као човек, да нас грехом умрле оживиш и узведеш на старо блаженство. Никако не одлучујући се од нас слугу својих, добри пастиру својих умних оваца, молим Те недостојна да се наречем раба Твоја, не предај мене замци лукавога, нити ме остави живи сотоне. Јер видећи да се свршава мој живот, крепко стојећи чини ми насиље, у намери да измени мој ум од љубави Твоје. Но даруј ми крепост силе Твоје, да победим нападе онога који се са мношвом бори, хвалећи пресвето име Твоје чак и до исхода душе моје, амин“.

Пребивајући ова блажена Јелена у царском двору своме, у месту званом Брњацима, поче боловати јаче, и разуме да дође дан смрти њезине. И били су у то време са мношвом најчаснији монаси и јереји стараца изабраних, велможе њезине, и призвавши их, ослабила у лицу и са уморним очима, и отворивши уста своја, рече им:

„Браћо и оци и чеда моја љубима, знајте да се мој живот већ свршава, и ево „прискрбна је душа моја до смрти“⁷², и извесно знам да нећу умаћи смрти у овој болести“.

И када чуше оваке речи блажене, настаде међу њима скрб и ридање и вапај велики. И горко плачући, говораху:

„О добра госпођо, зашто тако жалостиш наше душе? Јер када чусмо такве твоје речи, у недоумици сви се колебамо жалошћу која није у своје време“.

И ова блажена утеши их најчасније слатким речима уста својих, и у тај час не каснивши ни мало, поче слати веснике у целу земљу државе своје, у писму рекавши: „Дођите, о љубимци, и видите престављење моје, јер идем на пут, којим никада не ходих.“ И сви који чуше такве речи ове, рећи ћу вазљубљени, слично је било ономе као у оно време, када је било престављење Богоматере, апостоли облацима по ваздуху узимани иђаху на њезин погреб; такође је било и приликом престављења ове блажене, мени грешноме чини се, да се толико брзо чуло у целој земљи ове христољубиве, као да је Дух свети свуда јавио да брзо иду на престављење ове блажене.

Тако сам ваистину видео где одасвуд иду славни, тако исто и ништи и страни, хроми и слепи, којима беше хранитељка ова госпођа моја. И пошто се сабрао цео сабор српске земље ка њој у славни двор њезин Брњаци, а ја смерни Данило био сам у то време епископ цркве светог апостола Христова Стефана у месту званом Бањска, и када сам чуо за престављење ове блажене, брзо пожуривши се, и нађох се ту са осталим епископима и игуманима, и целим сабором отачаства њезина.

И када је ова блажена Јелена чула за наш долазак, још и не видевши нас, подигнувши се од одра свога, на коме лежаше и подигавши руке своје ка висини небеској, рече:

„Благодарим Те, Владико Господе Боже мој, Исусе Христе, милостиви човекољупче, што си мене грешну рабу Твоју удостојио, да у данашњи дан, последњи мога живота, угледам очима мојима долазак ове господе моје, а слугу Твојих, да се, чувши њихове речи и божаствена пјенија, обрадујем због имена Твога“.

И после овога рече: „Све што знате од обичнога пјенија, почевши запојте Господу“. И пошто смо сви стојали око одра блажене, погледавши на њу, и беше видети лице њезино као лице анђела Божјега, или као зраку сунчану која сија многосветлим лепотама. И када смо разумели да хоће да се представи, жалосну обузети, плачући повикасмо: „О госпођо

наша, видимо те где се веома спремаш за одлазак.“ И пошто смо почели надгробна пјенија и све што треба за престављење ове блажене, и ту је био са нама богољубиви муж свеосвећени епископ рашки Павле, и после овога мало закаснивши прими причешће светих тајана. И помоли се ка Господу за сву државу свога отачаства, са сузама говорећи:

„Благодарим Ти, слатки мој Исусе, за сва Твоја добра, што ме грешну ниси презрео од првога дана живота мога, све до сада. Но молим Те, Господе, погледај милосрдним Ти очима од престола славе Твоје на државу отачаства мога, даровану ми Тобом. Утврди је свемоћном десницом Твојом. Даруј народу Твоме да се боји Твога светог имена. А слуге Твоје и синови моје, утврди у Твојој љубави да Ти чистим срцем узашиљу дужну хвалу. И за цео свет молим Те, Господе, даруј му да има тихи и безмезжни живот, и оне који буду празновали дан мога престављења, сачувај силом Твојом“.

И целоме сабору, онима који су стојали пред лицем блажене, свима мир даде, говорећи:

„Мир вам, у Господу оци и браћо, свештенички зборе; мир вам најчаснији монаси; мир вам, јереји и цели клире прквени; мир и вама, чеда моја љубима; мир и вама ништи и убоги и маломоћни, јер ви молисте Бога за мене грешну“.

И свима, од малих до великих, савршени благослов даровавши, и свакога од њих појединце утврдивши слатким речима поука својих, и после овога знаменавши се руком својом крстообразно, рече: „Господе, у Твоје руке предајем дух мој“⁷³. И тако са славом благодарећи Бога предаде дух свој, пошто је био велики вапај и риданье по целој области државе ове блажене.

И тако свеосвећени епископи скупивши тело блажене Јелене, и појући песме надгробне, узевши њезино тело, иђаху кротким ходом ка њезину гробу. А у то време њезина престављења би узмућење ваздуха и љута зима не мала, и тако полако идући са телом блажене и мало места прешавши, почиваху, појући многохвалне песме божаствене, И тако носећи

тело блажене са славом, дођосмо у славни манастир њезин Градац. И ту извршивши све обично са најчаснијим старцима тога места што се тиче погребла блажене, и не хтедосмо погрести њезина тела, очекујући долазак вазљубљенога сина њезина, благочастивога и превисокога краља Стефана Уроша.

И мало почекавши, прво дође преосвећени архиепископ Сава. После овога и благочастиви краљ, син блажене са властелом својом. И ту учини велики плач и риданье, трзајући власи главе своје и бацивши се над телом богољубиве своје матере, бијући се у лице своје и плачући говораше:

„О мати моја и госпођо, како ћу ја недостојни заборавити жељу срца твога и болове трудова твојих, што си поднела за мене? Христос удахну дух у мене, а ти ме васпита, упућујући ме разумним речима твојих поука, као из неисцрпнога извора медоточних уста твојих. Но, о добра моја хранитељко, и крепка и необорима тврђаво отачаству своме, ево пуни се срце моје риданьем и плачем многим, у недоумици сам какво ће пјеније изрећи уста моја у твоју похвалу, блажена. Но од недостатка ума мога кличем ти хвалећи твоја величија, и говорим:

„Блажена си мати моја госпођо, хранитељко младости моје и заступнице живота мога,

блажена си, јер ради великога ти подвига и богоугодних дела учини се обитељ Светој Тројици,

блажена си јер крсним знаком ограђујући се, растргла си мреже ђаволске;

блажена си, мати моја и госпођо, јер си семе доброга плода Христа посејала у твоје душевне бразде;

блажена си, јер си извором суза твојих омила душевне и телесне нечистоте;

блажена си, јер си због милостиња ништима и странима учинила Бога себи милостивим;

блажена си као хранитељка сиротима и утеха жалоснима, избављење врећанима;

блажена си, јер Богу угодним ти молитвама помажеш нама у ратовима;

блажена си, јер се чеда отачаства твога тобом хвале, радујући се;

блажена си, јер се написа твоје име у књиге живота;

блажена си, јер се приброја у зборове многострадалних мученица;

блажена си госпођо и мати моја, непресушни изворе воде живе, напајајући садове младоснога узраста чеда отачаства твога;

блажена си, јер се твојим молитвама утврђују државе благоверних краљева српске земље;

блажена је и земља, која се испунила машћу тела твога;

блажен је и тај свети храм, који је примио блажено твоје тело;

блажена си, и опет кажем: блажена, јер ја грешни твојим молитвама чекам да примим проштење грехова мојих у страшни дан.“

И ово је похвални говор вазљубљенога сина њезина, краља Уроша.

После овога пошто је све спремање извршено, сам благочастиви тај краљ, узевши рукама својима тело блажене матере своје Јелене, и са преосвећеним архиепископом Савом и са сабором свеосвећених епископа и игумана, и ношаху са псалмима и божаственим песмама. И тако положише је у спремљени њезин гроб. Благочастиви краљ раздаде многе милостиње ништима, странима који се ту набоше на престављењу блажене. И са целим сабором отачаства свога повеселивши се духовно и телесно, и опет се врати свом престолу. А други остали разиђоше се сваки својој кући, славећи Свету Тројицу, Оца и Сина и светог Духа, и хвалећи успомену блажене Христове рабе.

А ја смирени Данило, одморивши се у том манастиру после престављења те блажене око два дана, и ту дођоше многа властела силна сина њезина благочастивога краља Стефана од сремске земље, и учинише велики плач и риданье над пробом блажене. Јер син њезин краљ Стефан није могао приспети из даљне земље на престављење блажене, и њих беше

послао, да виде шта је било, и да му јаве. После када је прошло неко време, овај христољубиви син њезин краљ Стефан, разгарајући се Христовом љубављу и сећајући се љубави материне, подигавши се од Богом дароване му државе, т.ј. сремске земље, са свом великоименимом властелом својом, и пође да се поклати гробу матере своје благочастиве Јелене. И дошавши у дом св. Богородице у место звано Градац, где лежи тело блажене, и ту учини велики плач и ридање над гробом њезиним, такође и сва властела његова. И ту даде многе дарове и прилоге дому пресвете и гробу блажене своје матере. И сваку човечју природу која живи у том манастиру, од малог до великог, све обдаривши, узвесели духовно и телесно. И тако поклонивши се у умиљењу срца икони пресвете и гробу матере своје, блажене Јелене.

И после овога пође ка вазљубљеноме своме брату краљу Урошу, који је тада био у двору своме Пауни. И ту се састадоше наслађиваху се у Господу Богу своме слатке, најсрдачније и дивне љубави, и остадоше многе дане у неисказаном весељу, тако да су се посрамили сви који су зло мислили и њима слични, видећи њихову преизобилну љубав, а сви они који су их волели, радовали су се у Господу. И овај христољубиви његов брат краљ Урош, многим веома драгоценим и изабраним даровима обдаривши њега и све велможе, и отпусти га са великом славом ка престолу његове владавине у државу сремске земље.

И када је после таквог растанка ових прошло мало времена, Бог предобри хтеде да сви људи пребивају у љубави, јер сам рече: „Где сте два или три сабрани у моје име, ту сам и ја посред њих“⁷⁴. Таквим именом Господњим и Његовом љубављу срдачне вере и ова госпођа моја уразумивши се, т.ј. благочастива и христољубива краљица Симонида, кћи светог и великог и васељенског цара грчког Андроника, а жена великог краља Уроша, поче му се молити говорећи:

„Молим те, Господару мој, заповеди ми да идем до вазљубљене сестре моје, а снахе твоје, благочастиве краљице Кателине; јер достојно је да се и ми видимо, да и ми учинимо дужну љубав међу собом, као и ти са вазљубљеним ти братом. Ако не презреш моје молбе и заповедиш ми да идем ка њој, то ће већа љубав бити међу вама, о господару“.

И овај христољубиви господин мој краљ Урош, ревнитељ сваке праве љубави, а и ово је дело било по његову науку, у сласт узео њезине молбене речи и заповеди да иде. И избравши великоимениту своју властелу са њиховим женама, које је поштовао и љубио као своју браћу, и њима даде све потребно, и посла их са својом женом благочастивом Симонидом.

И тако оде са великом и предивном чашћу, тако да су се сви, који су гледали, дивили њихову изгледу. Тако је ваистину било видети њихов одлазак, украшен царским оделом и златним појасима, бисером и драгоценим камењем, пурпури царски и багренице, као и многи пољски цветови, украшени многоразличним лепотама. И тако идући са славом царском кроз све државе своје, и дође у славни град звани Београд на обали реке Дунава и Саве. И ту се у великој саборној цркви митрополитској поклатише чудотворној икони пресвете. И саставши се са благочастивим краљем Стефаном и са његовом женом Кателином, и ту је била велика радост и весеље приликом доласка ове благочастиве и неисказана љубав.

Овај благочастиви краљ Стефан беше напред извештен о доласку њезину, и беше заповедио да се саберу к њему сви силни државе његове. И од угарске земље иђаху, носећи различите дарове, на дивну похвалу, и ту многим даровима почаствова ову благочастиву према царском достојанству.

И после овога благочастива краљица Симонида, саветова се са Кателином, да се обе отишавши поклате гробу блажене Јелене. И јавише свој разговор благочастивоме краљу Стефану. А он се због овога обрадова и такође избравши славне између своје властеле са њиховим женама, и посла их да иду са богољубивом Кателином. И пођоше обе радујући се у Господу, имајући велику љубав међу собом. И

дошавши у дом пресвете Богородице, у место звано Градац, и поклонише се икони пресвете и по том побоше над гроб блажене и љубављу целивавши га, и омочише раку њезину топлим сузама. И ту мно-гоцене дарове и прилоге дароваше дому пресвете Богородице, и покрише гроб блажене Јелене златним плочама, обдаривши игумана и све часне монахе, и ту се утешише духовно и телесно. И подигавши се отуда и опет обе одоше ка превисокоме краљу Урошу. И велико славље учини господин краљ због њихова доласка. И многе дане проводише заједно у великој слави и радости. А благочастиву краљицу Кателину овај господин мој краљ Урош почаствова многим изабраним даровима и сву властелу свога вазљубљенога брата краља Стефана, и тако је отпусти са славом своје дому.

После овога када је прошло три године после престављења ове блажене Бог јавља своју брзу благодат, коју сам завешта изабранима својима. Неким привиђењем у сну, јави се једноме од изабраних монаха, говорећи: „Пошто од сада немам вољу да живим у земном блату, заповеда Бог да се моје тело узме из недара земље и да лежим пред лицем вашег богољубља“. Чувши ову вест од старца, игуман и сва братија која су у дому пресвете Богородице, и као пренувши се од сна и обузети страхом великога ужаса, у тај час послаше веснике ка свеосвећеном епископу рашком Павлу, све по реду јавивши му писмено о јављању блажене, говорећи му:

„Господине наш и оче, брзо пожуривши се доћи к нама, да видевши толику благодат Божију која се збива са госпођом нашом, и ми грешни обрадујемо се душом и срцем, приносећи хвалу препрослављеноме.

А када је свеосвећени епископ Павле чуо ову вест, испуни се неисказаном радошћу, и у тај час уставши пође ка гробу блажене. За време свога живота блажена Јелена га имађаше место телеснога оца, скоро казати као господина и учитеља, и њему за

живота беше завештала о таквом знамењу њезина тела. И када је он дошао у манастир пресвете и ту учини свеноћна пјенија и велика славословља, и ујутро опет такође све по реду, и после овога учинивши молитву над гробом блажене, пошто је био сабран цео сабор њезина отачества, и тако отворивши раку, где беше погребено њезино тело у земљи, и нађоше га где лежи као у роси, цело непропадљиво Божјом заповешћу ничим повређено. И као једним устима завапише хвалу Сведржитељу Богу. И тако извадивши њезино тело са псалмима и песмама, појући надгробне песме, заповедише да се начини изабран ковчег, и обавивши тело блажене са добромирисним мирисима, и у њега положише је, где лежи и до данашњег дана изван олтарских двери, пред иконом Владике свију Христа, који је прославио успомену њезину на бесконачне векове, удивљујући умове свима који гледају, да је она удостојена од Господа толике благодати.

Сврши се богоугодно житије у Господу блажене и христољубиве Јелене, и би престављење њезино месеца фебруара у осми дан. Такви су били подвизи и страдања и трпљења ове блажене, и тако прими (награду), као што чусте и видесте. Да, добро је, љубимци, да и ревнујемо овоме, да се и ми удостојимо вечних добара Христом Господом Богом нашим, коме слава и част и клањање, заједно са Оцем и пресветим Духом.